

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 17. у Сомбору 15. Септембра 1866. Год. VIII.

Школски Лист излази месечно дваред : сваког 15. и последиѣг , а Пријатељ србске младежи излази као додатак школскога Листа вдаред на месец.

Цена е за оба Листа 4 ф. а за сам додатак 1 ф. 20 н. на год.

Главне основне или грађанске школе.

Као што е данашњим даном необходимо нужна у сваком селу и сеоцу народна основна школа, тако е исто и јошт нуждије, да се у свима варошима и отличним варошицама налази добро уређена главна основна школа, која се другчије и грађанском школом назвати може. У Немачкој се по свима варошима налазе такве грађанске школе са четири, шест и осам разреда, и саедињавају у себи сву науку, што се овде код нас у Аустрији у основним и у нижим реалним разредима уче. Такве грађанске школе полазе деца од 6—14 године; и потом прелазе из тих школа на занате, економју, трговину, или се далѣ школују.

Школе су ове заведене због тога, што е искуство показало, да е варошкој младежи потребан већи степен образована, и већа способност у основним знањима и вештинама, а гдешто и знањѣ више езика него сеоској деци, па с тога е и нужно било варошку децу на разреде поделити, и сваком разреду обашка ваљног и способног учитеља дати.

Код нас у Аустриском царству грађанске школе поделю се на четвороразредне главне основне школе, и на нижу реалку са два или три разреда. Ми ћемо овде само о главним основним школама говорити по томе, што само ових за сада имамо, и што су нам ове најнуждије.

Грађани, кои из претеране штедљивости неће да подижу

и издржаваю главну школу за своју децу, показую тим, да још нимало свести немаю о своме положаю, да им није на срдцу благо своје деце, и ма да су како иначе вредни, ипак неће оставити право благо деци својој у нагомиланом злату, него ће их баш тешко набављеним богатством несрећнима учинити, оставивши их незналице, глупе, неспособне за одржати се међу вештним и способним од себе туђинцима. Право вели она стара славенска пословица, коју сам у детинству мом од старих Србаја слушао: „Вѣнѣ глапомѣ непомагаютъ когатства, аще некъпитъ мѣдрости изацства.“

Још горе чине они грађани, кои о своме трошку туђинцима подижу велике школе, у којима ће као из милости и њихова деца учити се моћи. Туђинце ће те школе подићи, ер су за њи и у њиховом духу, на њиновом езику и за њихову децу удешене, а нашу ће децу те о нашем трошку подигнуте туђинске школе физично, морално и интелектуално стаманити, ер ће се морати у њима мучити, учећи што неразумео, и нераздевајући што уче, и ер ће се у тим школама деца наша одродити, од своје цркве и народности одтуђити и постати за практични живот много неспособнија, него да у школу нису ишла.

Ваља нам дакле у свима варошима и варошицама подизати србске главне основне школе. Вршац, Нови Сад, Сомбор, а сад Богу хвала и Кикинда пођоше у том погледу унапред. За њима нека и остали грађани наши следую, пак ћемо скорим и ми доживити у свима нашим варошима србске главне или грађанске школе.

Но да би се знало шта се има у грађанској школи предавати, то ћу ја овде, на позив неколицине ревностних управитеља и учитеља, родољубиво обштинство наше упознати с планом учења за србску четвороразредну главну школу, по ком се плану у једној или у две школе наше донста поступа, а по коме би ваљало, да се и у осталима ради.

Но пре него што изложим тај план обучавања, споменути морам, да су грађанске школе свуда поделбне по полу, т. е. обашка постое мушке, а обашка женске грађанске школе. Само се у гдекоим школама, где је мало деце у I. основном разреду уче сва деца заједно, а у висшим основним разредима одделбна су. Ово поделенје изискује не само разлика у васпитавању и у карактеру једног и другог пола, него и сама наука у нечему другчија бити мора у мушкој, а другчија у женској

школи, и гдекоје вештине морају женска деца учити, које мушкој нису од потребе, као што опет напротив има таквих знања, што су за мушку грађанску децу од велике користи а женским нису.

Најнужднији предмети што се у грађанским школама уче су ови:

1. Наука вере и благонравности заједно са разумевањем црквеног језика.
2. Матерњи језик, и то: правилно говоренј, писанј, читанј, језикословљ устмено и писмено изражавањ мисли, читанј и разумевањ црквенославенско.
3. Рачун напамет и с цифрама; Почетци Геометрије и Рисовањ. Ово двоје у нас само у IV. разреду.
4. Обшта знања из Природописа, земљописа, Повестнице и Природословља, која се у нас у Аустриском царству по пропису у главним основним школама уз Читанке учити имају.
5. Ученј другог земаљског језика немачког или мађарског. Ово се почињ у II. основном разреду, и састоји се у писаној читаној и разумевању тога језика, чему се у мушкој главној школи додаје још граматика, и у најстаријем разреду покушавањ у разговарању на дотичном језику.
6. Црквено појањ у свима разредима. Ако је могуће још и хармонично појањ и певањ народних песама.

Обашка у мушкој школи треба да се учи најглавније о земљоделству, о радњи и привреди, о вођењу домаћих, занатлијских и трговачких записника, о дужностима и правима грађанина, о чувању здравља; — гимнастика и војно вештањ.

У женској има се учити: домаће газдовањ, ручни послови женски, сиграњ, поучавања о чувању здравља, о држању и чувању мале деце и о неговању болестника. —

У девојачкој школи могу бити учитељи наука или мушке или женске особе. У првом случају, мора обашка постојати на свакој девојачкој школи учитељица женских послова и домаћег газдовања. У другом случају све ово дотична разредна учитељица предаје.

За учитељ у главним основним школама постављати ваља само такве особе, које су најмањ III. реални или IV. гимназијални разред и учитељиште и с отличним успехом свршили,

и кои су при учительском испиту доказали, да су за одправ-
љањѣ учительског звања у главној основној школи способни.

Кад узмемо у обзир ту околност, што у нас по варо-
шима деца само од 6.—10. или најдалѣ до 11. године у
школу иду, дочим деца у Немачкој до 14. или и до 15. го-
дине грађанску школу полазе, притом, што у нас понајвише
без сваког уредног припремања, деца у школу долазе, дочим
код просвештених народа домаће воспитанѣ и малодечја школа
до шесте године дечицу за редовну школу сасвим приурити;
то онда морамо се јако чувати, да децу нашу наукама и едно-
страним ученѣм напамет непретоваруемо, ер би тим начином
против природног закона поступали, а свака повреда природ-
них закона повлачи по децу слабост, болешљивост и уобште
назадак. С тога е за децу од 6—7 година доволно 4 школ-
ска сата на дан, и то с малим одморима између сваког учеб-
ног предмета. За децу пак од 7—12 године доста е пет школ-
ских часова, три у јутру а два после подне са починкама из-
међу сваког, а особито после другог јутренѣг часа. — Са-
мо се за гимнастику, хармонично поянѣ, и практично вр-
тарство мораю узети обашка часови. У девојачкој школи због
вештања у ручним пословима, доста е за остало ученѣ само
два сата пре и толико после подне употребити. Цвећу е по-
добно доба детињства, па нека се као цвеће и негуе; тек
тако се надати можемо, да ће воспитанѣ њихово принети до-
бра плода у свое време.

План учения

У СОМБОРСКОЙ СРЪСКОЙ ГЛАВНОЙ ОСНОВНОЙ ШКОЛИ

за мушку децу (за 186%).

ПРВИ РАЗРЕД.

Наука вере.

Разговор о родителѣма, о њиховој доброти, мило-
сти и љубави према деци. У сгодним приповедчицама по-
каже се деци, како добро пролази дете, кое родителѣ свое
слуша, и одтуда се изведе наук о послушности децој
према родителѣма, о поштовању родителѣ, о моленю родителѣ,
о услужности и захвалности према њима. Разговор о старим

людма, старешинама, учительима и свештеницима, и упућиванѣ да ове као и родитељ поштују и слушају. Разговор о Богу као преблагот оцу небесном, кои деци и родитељима њиховим и свима людма свака добра дае. Упућиванѣ деце, да на почетку свакога посла рекну: Боже помози! Кад што ураде добро да рекну: хвала Богу! То исто да говоре и после ела. Поглед на природне производе у околини дечијој на пр. на дрва, цвеће, сунце, месец и т. д. и казиванѣ да то све нисе само од себе постало, него е Бог све то створио. Пробућенѣ осећаня побожности примером учителя и свештеника. Казиванѣ о том нашто е Храм Божиј, и како нам валя у њѣму стајати. — Прост наук о едном Богу и о три лица божия. О дужности Богу се молити. Молитва „Господи помилуй“ и „Во имя Отца и Сына и св. Духа,“ и значенѣ ових молитава. — Знаменѣ частнога крста или прикрстити се руком. — Поученѣ о значеню три сакупљѣна крстова прста. — Ово све казуе се, учи и испитуе првог школског месеца.

Библичне повести: О створеню света: о првим людма; о првој заповести коју е Бог Адаму у раю дао; и о првом греху, казни и обећаню икупителя. Ове библичне повести приповеда учитель у кратко у библичним речма, по ономе како е у последњим брѣсвима Школ. Листа године 1861. написано. Сваког понедељника приповеда по едну, затим задае ученицима питаня из онога, што им е приповедио, и идућих дана препитуе их, тако да последићг школског дана сви ученици умеу дотичну повест приповедати. За четири неделѣ науче се поменуते 4 приповедке, и уз то се утврди у деци знанѣ о Богу као створителю и као добротвору нашем, кои све зна, кои све може учинити што год хоће, кои нас као најбольи Отац воли и милуе, кои захтева од нас да смо му послушни, кои непослушнога казни само зато, да би се поправіо и опаметіо. Ту е прилика да се пробуди у деце савест, да им се пред очи стави слушањѣ Бога и божие науке, а неслушанѣ неваљаних и опаких люди, и клоненѣ греха. Уз то се учи молитва Господня „Отче наш“ поделѣна на 7 одсека. Сваки дан учи се по едан одсек, и за две неделѣ изучи се цела молитва, тако да ю свако дете знати и смисао њѣн разумети мора. Остале две неделѣ повторава се молитва господня, тако да се прве неделѣ прва половина, а друге друга половина поново учи и протолкуе.

Кратка повест о блавестима. — Роћенѣ Иисусово. Молитва

„Богородице Дѣво“ напамет поделѣно на 4 одсека, с разясненѣм и поученѣм о почитаню Майке Божие. — Источни мудраци. Бежанѣ у Египет. — Значенѣ Божићних празника. — Молитва ютрення: „ $\overline{\omega}$ одра и сна“ напамет с разясненѣм, поделѣна на 4 одсека. — Повтораванѣ до сада научених молитва (Ово є посао трећег школ. месеца).

Четвртого се месеца уче Библичне Повести. Крштенѣ Иисусово, с понавлянѣм науке о св. Троици, и с поученѣм о нашем крштениу; Иисус исцелює капетановог слугу; Иисус нараниоє 5000 люди; Исус благосиља малу децу. Уз то молитва пре ручка у три лекциє, и молитва после ручка у шест лекциѧ, обе молитве предавати се имаю с разумеванѣм. — *)

Петого месеца уче се из науке Христове: Две заповеди любви. Неколико главних кратких еванђелских изречениѧ о любви к ближнѣму, и о любви к непријетелю (србски), с поученѣм, како нам се ваља владати према другима, притом и ове библич. повести: Младић у Наину; воскресениє Лазарево; улазак Христов у Ђрусалим. Уз то молитва пред спаванѣм с разясненѣм србским у седам лекциѧ поделѣна. На краю првог полгодия повтараваю се све молитве што их дотле деца знаю. —

У другом полгодию првог месеца, уче се укратко ове библичне повести: Беседа Иисусова о страшномє суду; Тайна вечера, с поученѣм о св. Причешћу; Страданѣ, смрт, и погребениє Христово. Значенѣ великог петка. Воскресениє Христово. (И значенѣ ускрса).

За ово време учи се Символ Вере, напамет, с значенѣм на србски, и с доведенѣм у свезу са библичним приповедкама, коє деца дотле научише. То се сврши за 7 недеља, и то I. неделѣ први член Символа вере, поделѣн на две лекциѧ у свези са библич. повести о створениу света, и с молитвом Господнѣм, и од другог члена прва половина до „прежде всѣхъ вѣкъ.“ такође на две лекциѧ. — II. нед.; Свѣта $\overline{\omega}$ свѣта, т. є друга половина другог чл. поделѣна на две лекциѧ; и трећи чл. на две лекциѧ; у свези са библич. повести о благовестима и о рођениу Христовом и с анђелским поздравом

*) По мнѣнию предложителя, за букварце є довольно да уче благодарителну молитву само донде: „не лиши нас и небеснаго твоего царствїѧ.“ Толико и дотле уче у новие време мала деца у другим краєвима православне цркве; у том случаю поделює се ово на три лекциѧ. — Целу ту молитву могу после часловци дакше научити.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Майки Божіой. — III. нед. четврти и пети чл. Символа вере; успоред с библичним повестима о страдању и воскресенију, Христовом, и с тропаром „Христос воскресе из мртвих.“ —

Другог месеца у II. полгодію уче се библ. повести: о вознесенију Христовом, и о силазку светога духа. Символ вере продужава се, и то шести чл. вере успоред с повести о вознесенију Хр. и с значенјем Спасова дана, а седми чл. (у две лекције) с повторавањем Беседе Христове о последњем суду. Осми чл. у свези с повестима о крштенију Христовом и о Силазку св. Духа. Ту се понови и утврди наука о једном Богу у святой Троици, и повтори се молитва јутрења и вечерња. Овај член поделује се такође на две лекције. Девети чл. (једна лекција) у свези с библ. повести о првој обштини Христијанској. Десети чл. у свези с поуком о нашем крштенију. Децу ваља одвести више пута у цркву да с побожношћу присуствују крштенију мале деце, и казивати им за обећања, која су у месту њих кумови при крштенију њиховом дали. — Једнајсти и дванајсти член вере у свези с поуком о животу, смрти, о телу, души и духу човечијем; о безсмртности духа човечијег, о животу загробном, о свецима и угодницима божјима, и о њиховом блаженству и милости код Бога; о опет виђењу, о воскресенију мртвих, о страшном суду, и о царству небесном и муки вечной. Овде се поново повторе библ. повести: о „Младићу Наинском, о Лазаревом воскресенију; о Христовом страдању, смрти и воскресенију; и проучи се поново значење тропара: „Обштее воскресеніе, и Христос воскрес“ као и беседа Спасителѣва о страшном суду и о делима милости телесне. — Напоследку се повтори и утврди у деце вера у тријединога Бога, и надежда живота вечног.

Трећег месеца у другом полгодію, пошто се укратко приповеди, како је Господ Бог, још много пре него што је Христос Спасителъ на земљу дошао и човеком постао, дао людма заповести преко пророка Мойсея, по којима се заповестима сви люди имаю владати; следује ученје десет Божјих заповести у кратком изводу и на србском језику онако, као што је у малом катихизису за Бачку Епархију изложено. — Ученје ово поделује се на 10 лекција и сврши се за две недеље. — Потом се уче поново две заповеди љубави, и неколико изречења Еванђелских, која дају правац љубави ка ближњему. — Ту се повторавају и пре библичне повести старог завета, и последње

три из новог завета због Спасова дне, и Духовских празника, кои у то време обично спадају.

Четвртог месеца уз повторавањѣ библичних повести новога завета, што су се првог полгодия училе, долази још ученѣ дела милости телесних и духовних, и тайни новога завета.

Последнѣг месеца повторава се све што се преко године учило. —

II. Наука гледаня, мишленя и говора.

По великом упутству за букварске науке уче се првога полгодия првих 12 лекција, успоред с приправљанѣм за читанѣ и писанѣ и с ученѣм читаня и писаня. — Другога полгодия учи се лекција 13. Домаће животињѣ; 15. Материяли за куће; 16. Занати; 18. Дрва; 20. Зелѣ и вариво; 21. Зданија. села и вароши; 22. Тице; 23. Усеви; 24. Ратарски алати; 30. Околина места; 39. и 40. Храм Божиј и околина храма. Ово последнѣ у свези с науком вере.

Уз науку гледаня, мишленя и говора, науче деца права србска наименованя од покућства, одеда, вла, заната и алата, у место немачких и других што се у обичном животу употребљую. Учителѣ имаю свойски настоявати, да и сами правилно и чисто србски говоре и децу тако говорити науче. — Предмети се сматраю у ствари самой; а у колико то није могуће употребљую се зарад показиваня слике: *Bilderbuch zum Anschauungs Unterrichte. Prag, Tempsky.**)

III. Наука писаня и читаня.

1. Приправљанѣ за читанѣ и писанѣ, и то:

а). Умно приправљанѣ. — Распознаванѣ речи из реченице. Растваранѣ речи на слогае и спаянѣ слогае у речи, Растваранѣ речи и слогае на гласове, и спаянѣ гласова у слогае и у речи. Распознаванѣ самогласа, и сугласа поединце.

б). Ручно приуговоряванѣ. Познаванѣ правца. (Шта в лево, десно, горе, доле, напред, остраг; право, криво; усправљено, положено, косо). Точке. Познаванѣ потезова, из коих се писмена састое и вештанѣ у писаню ових потезова, почевши од лакших и простих на теже и сложене. — Распознаванѣ углава на предметима што се у соби, у кући и у

*) Приликом набављаня захтевати ваља ове слике са србским пописом предмета.

дворишту налазе, и на потезовима по такту у ваздуху и писанљом на табли. Ово двоструко приправљањ иде успоред са науком гледаня и израђуе се за првих шест или седам школских недеља, сваки дан пре и после подне по 1 сат. —

2. Познаванњ и писанњ малих писмена, познаванњ великих рукописних, малих и великих грађанских и црквених писмена. — Спајањ писмена рукописних и грађанских у слокове и у речи, считавањ на табли, и на штицама; слаганњ писмена у речи по писмарици. — Писанњ слогова, речи и малих реченица успоред са ученњ писаня и читаня. —

3. Вештабањ у читаню из Буквара од стр. 5—18, и рукописнога на ср. 51 и далњ. — Све ово учи се по упутству у Школ. Листу за 1866. год. Бр. 2—12. —

На краю првог полгодия, сва деца, која су редовно у школу долазила, треба да знаю сваку србску реч прочитати и написати.

Другога полгодия учи се писанњ и читанњ одделњо и то:

а). Из писаня уче се првих осам недеља писати велика писмена, сваки дан по едно; уз то се вештабаю деца у писаню речи, почињући их са великим писменом, и растављајући на слокове. — Последња три месеца пишу деца у прописима, свако после подне по едно кратко изречение из одабраних школских пословица (види Читанка за IV. разред. стр. 91—94) најглавнија Еванђелска изреченија поделњна на малене реченице, што се из три четири речи састоје. (Тамо, стр. 5 и 6). — Притом се задаје деци да у дане одмора преписую речи и изреченија из Буквара ради вештабаня у преписиваню. —

б). У србском читаню вештабаю се деца сваки дан из Буквара, и треба да у овоме дотле дотераю, да на свршетку године не само сав буквар, него ма какву другу србским грађанским словима штампану књигу течно читати умею. Уз читањ механично, које је у овом разреду главни посао, приправљаю се деца и за разумеванњ и употребленњ прочитаног. — Све букварске приповедке и окром тога још неколико моралних приповедчица из „Бисера и драгог камена“ имаю деца своим речма лено приповедати. Уз то им се даје наочигледно поука: о слушању родитеља, о чуваню здравља, о поштованю старијих, о благодарности, о учтивости и услужности, милосрђу, побожности, истинитости и искрености, о слоги, о справедливости према туђем мнаню, о трудољубивости и умерености. —

Од народних песама уче се у овом разреду: „Пред Богом ћемо сви еднаки бити; Шта да чини ко мисли Божи бити; Майка св. Петра; Соко и Орао; Сестра брату зарукављ везе; Три јаня одломка Косовске песме и т. д. Уз то се осећањ родољубља има у деце пробуђивати.

в). Из славенског буквара учи се ово: Првог полгодия уз србско читанѣ науче деца познавати већи део славенских малих и великих писмена. Другога полгодия, покажу им се на штицама и остала славенска писмена, и каже се глас сваког писмена. Са азбучне штице и из Буквара уче писмена славенска мала и велика азбучним редом, изговарајући не само глас него и име писмена и учећи имена напамет: Аз, буки, вѣди, глагол и т. д. Од тога времена називаю деца писмена по имену а не по гласу. После овога долази читавањ речи и вештбанѣ у читању предмета, најпре без скраћивања, па онда са скраћивањима или са титлама. Од ових најпре се читаю молитве и верованѣ које деца догле напамет знаю, затим таблица скраћивања и напоследку остали предмети. — На предметима славенским из буквара, које деца србски напамет казати знаю, као што су изреченија Евангелска, Божије заповести, и дела милости телесне и духовне, привикаваю се деца полагаю к разумевању црквено славенског езика. — На крају године треба да сви ученици сав славенски буквар преко реда добро механично читати умею, и да су кадри полагаю читавати из друге које славенске књиге, н. пр. из цркв. појанке или из Часловца. —

IV. Рачун.

— Прво полг. Брояњ предмета од 1—10. Сабиранѣ одузимањ, растваранѣ, множењ и делењ у тим бровима вештба се на пилцима, прутѣима, прстима, јабукама, орасима, на потезовима и точкама. — У помоћ узима се рачунаљка и штице за рачунањ I. и II. (Школ. Лист 1866. бр. 10.). Познаванѣ и на писиванѣ брояка (цифри) од 1—10. Појам о единици и десетици. (Вештбанѣ у рачуну од 1—10. по Методики рачуна напамет. I. одсек). За наочигледно представљањ броева узима се у помоћ рачунаљка и рачунска штица III. (Школ. Лист 1866. бр. 10.) Повторно вештбанѣ у рачуну с цифрама, на табли и на рачунским штицама VI. и VII.

Брояњ од 10—20. Сабиранѣ, одузимањ, растваранѣ, множењ и делењ у бровном простору од 10—20. Наочигледно се учи и показује на новцима, на рачунаљци, с прутѣима и

потезовима и на рачунској штици IV. — Написивањ брояка од 10—20. — Вештбањ у подписивању единица и десетица. Сабиранњ и одузимањ на табли и на штицама бр. VIII. IX. и X. (види Шк. Лист 1866. бр. 11.). — У овом послу учитељ поступа по Методици рачуна напамет. Одсек II. §. 19 и 20. —

Друго полгодје. Распрострањивањ броевнога простора сваке две неделѣ са њдном десетицом, тако да до края године науче деца познати броеве од 20.—100. Сваки дан се иде с њдним броем унапред, и тај број учи се познати на рачунаљки, на писуе се цифра нѣгова, сабира се, одузима и раствара код сваког броя, а код броева кои сачињавају множно од других мањих броева ради се још множењ и делењ на памет, при чему се њднако рачунаљком послужуе по упутству у Шк. Листу год. 1865. Уз то се употребљуе и рач. штица V. (Види Шк. Лист 1866. бр. 12.).

Сабиранњ и одузимањ с цифрама натабли и са рач. штице XI. и XII. Осим тога преко целе године вештбају се букварци у познавању новаца и обичних мера, као што су фунте, лотови, фат, риф и т. д.

На свршетку године већина ученика има све ово постићи, а слабији морају барем до 100 броятѣ, броеве написивати знати, и по мало с мањим и лакшим броевима напамет рачунати.

V. Пояњ.

Прве четири неделѣ предузимају се сваки дан вештбања гласа и слуха и испевава се шкала. Затим се сваке неделѣ учи по њдна малена духовна песмица као: Ђлицы во Христа крестистеса; Хвалите имя Господне (први стих); Буди имя Господне. Од Ваведения до Божића учи се: „Рождество твое,“ „Вси язици восплещите руками.“ — По том: „Буди Господи милост твоя; — Яко возвеличшася дѣла твоя; — Пойте Богу нашему и Кресту твоему.“

Другога полгодја учи се: Обштее воскресение и Христос воскресе, затим: „Отца и Сина и св. Духа; Милост мира; Имами ко Господу; Достойно и праведно; Свят; Тебе поѡм; Ђдин свят; Благословен грядый и Спаси Христе Боже.“ Напоследку изречение „Блажени милостиви яко ти помиловани будут“ по се на сви 8 гласова. — Све што се учи пояти, мора се најпре разяснити на србски и напамет научити. Сва деца имају на свршетку године у букварској школи, све гореизложене песме

www.unib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

знати напамет правилно изговорити, помало разумевати и појати у скупу и посебце.

При учењу појња употребљу се мелодије такозваног Карловачког појња по ономе, како их је покойни К. Станковић у писмо ставио. При учењу молитвених изреченија што се поје и казују, има учитељ строго мотрити, да ученици правилно сваку реч изговарају, и да је разумеју.*)

Писмо

Драгутина своје негдашњем у дѣтинству бившем учитељу.**)

Любезнопочитаеми Наставниче!

Са радостним и благодарним чувством јошт се опоминѣм оног благог и полезног настављања твога, кое си у раном и нѣжном дѣтинству моме, учећи ме књигу читат и бога молити, а с тим полагајући и први темелъ благоправја и благочестја спован са нѣжном невиношћу мојом, у младо срдце мое, укорењивао ми, желећи ме за мужеску зрѣлост, савршено приуговити. Радостно опоминяјући се овог, благодарим ти Наставниче благи!

Но у колико је цвѣт онај, рукотвором твоје мудрости засађен у младо срдце мое, а залѣван росом благодатног благослова чрез штедру десницу Саваота Бога, к зрѣлости присиђо; у колико је к савршенству приближио се, и какву ћемо жетву од нѣга дочекати; другог доказа неznam любезни Наставниче, до овај едан табак хартије, кои ми је вручен од сл. Коммисіе, пред којом сам докторат права на свеучилишту престолнице наше положио.

*) Учећи децу молитвама, библиј. повестима, и појњу, пред очима имати ваља, да се све ово учи тога ради да би се тим у деце блага осеђања побожности и доброга срдца пробудила и развила. — С тога је по осведоченом искуству болѣ по количини умалити учевне предмете, из ових наука, као што је у овом предлогу учиниђно, само да се тим веђма главна воспитатељска цель постигне. При свем том су се у овом разреду ипак и остали предмети из малога катихизиса, по ревности г. учитеља прошлих година с добрим успехом изучити могли.

**) За дужност сматрамо читатељѣ наше а особито пречастно Свештенство, на ово и на слѣдујућа писма едног врстног свештеника србског пажљивима учинити.

Сведочанства школска, као и зрѣлости и државних испита, већ си при послѣдњем нашем растанку у рукама имао, и прочувивши их внимателно, сврху њих и твоје отеческо задовољство најсердачнѣ изјавио. Не сумњам дакле, да ће и диплома докторска любопитство твоје, о моим успѣсима у наукама, савршено задовољити.

У колико сам до сад вниманѣ мое мудрим савѣтима твоим покланјао, и послушност мою сваком приликом најпокорнѣ указивао, при учено страних љезика и школских предмета; у толико сам више старао се, благој искреној и праведној жели твојој задоста учинити „Науки Хришћанској,“ по свойству квалитету, и суштини њеној, првенство да отдам.

Учио си ме благи Наставниче мой! да погрѣшке противу Богословја најопаснѣ по човека биваю, због тога, што их вѣчна очекуе казни. Рече ми нѣгда: Незналицу своју других наука и преступника противу ових, презиру и казне само люди; незналицу пак божија слова, и преступника овога, гнѣв божији постизава, и неизбѣжно вѣчна очекуе казни.

Да неби у природној простоти зарастао, и говорећи у друштву научених и изображених люди, према њима био по рѣчима св. Апостола Павла „инојезичник,“ и обратно, да неби они прама мени били инојезичници; трудио сам се избећи ово, посветивши живот мой разним струкама наука, које су наученом и изображеном човеку, највећма у садружеству грађанском, од преке нужде. А са тим сам и ону прилику од себе одклонио, да се замном рећи неможе: „Скот са златним ушима.“ Неоскудѣвајући са нуждним средствима; крѣпке волѣ довољно имајући; руковођен промислом премудрога Бога, који ми е желю к наукама у срце укорѣнио и усладио, упустим се стазом превѣчног промисла; уђем у свету обитель просвете, у којој жельом запламтим приуготовити се за вѣчну и небесну славу. — Знајући пак да се ова постићи може само познавајући едног триипостасног Бога, и приближенѣм створако створителю своме; трудио сам се обоје постигнути помоћи оних превосходних свойства здравога разума, с којима дичити се подателъ вѣчнога блаженства, није ми укратио.

Благе оне и мудре рѣчи твоје, добри Учителю мой! које сам као дѣте из твоих уста слушао, јошт ми се и данас по памети врте, т. е. да учим природу: Зато кадгод лежем крѣпко се помолим подателю вѣчнога блаженства, да ме здрава и невредима подигне из ноћне постелѣ, како ћу при развјатку рујне

зоре, окупан бистрим росним капљицама; озарен јасним сунчаним зрацима, и напоен животом јутрењг свѣжег воздуха; тѣлесно подкрѣпљен и оснажен, а душевно оживотворен, посматрати дивни и величествени створ васцѣлог естества, пред којим сва филозофја пада, и којој се свака људска мудрост поклонити мора.

На јасном и чистом огледалу вселене са усхићенѣм сваки дан радостно огледајући се, на супрот стои маленкости мојој, плоти немајуће, па потома и невидимо „Савршенство;“ но чрез створена најсвѣтих руку нѣгових видими Творац, кога вѣчни поредак, премудрост, и савршенство у најсвѣтліем блеску видимо и обнажено предамно стои. Врло умѣстно дакле псалмопѣвац пои: „Небеса казую нам славу Божию, а творенѣ руку нѣгових открива нам свод небесни.“

Сматрајући овако сваки дан, на јасном, чистом и живом огледалу вселене, Створителя Бога, упознао сам већ толико премудрост, крѣпост, силу, снагу, превѣчност и савршенство нѣгово, да са највећим удивленѣм и најкрѣпцим срца мога усхићенѣм, падајући лицем к црној земљи пред величеством нѣговим, сав га любити и почитовати морам. Почитанѣ пак и љубав ова, побуђуе чувства задовољства у мени; а ово ме задовољство опет нѣком привлачителном унутрашњом силом поджиже на славу онога, чој милости, моје и цѣле вселене естество и биће, с благодарношћу приписати имам.

Цѣл и опредѣленѣ човѣка ест, да слави Творца свога, то нас наука Христјанска учи, која е мислим мали одломак објективне и субјективне богословіе, т. е. догматичног и моралног богословія, гди од части Бог, а од части човѣк дѣлателан бити мора, да би религија заиста своју цѣл постигла.

По малој богословској науки, драги Наставниче! коју сам само из науке христјанске у кратко поцрпио, мислим да Бога онда доста славим, кад у свему нѣгову свету вољу испуњавам. Премудри Соломон учи нас овако: „Љуби Бога и храни нѣгове заповѣди.“ А на другом мѣсту св. писмо каже: „Љуби ближнѣг, као себе самог; а Бога више него самог себе.“ Далѣ: „Нитко јошт нје своје тѣло презрѣо, но пита га и згрѣва, као и Господ цркву.“

Дакле и љубав е у заповѣдима Божиим точно изложена, и ова се односи на љубав к Богу, ближнѣму и себи самому. На љубави е Спаситељ вѣрзакон Христјански основао, кои су св.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Апостоли распространюјући, у Христу Исусу, осѣнѣни благодати св. духа, проповѣдали вселеной.

Ако из овог мога у любезной отданости к теби, на тебе управљеног писма увидиш, да у мени ма една искра Християнске добродѣтели има; то знай добри Наставниче! да и та едино оной святой клици приписати се има, коју си ми ти из раних noktю моих јошт у младо срдце мое укороени, и која после са вишим наукама способна, чисту е силу своју подмладила у новим издањима, кои су душу мою поплавили, и религиозно чувство у мени утемелили.

Исповѣдајући ти се Оче! да е овако сва унутрашњост душе мое разположена, која религиозним чувством подпуно дише, опет са највећим огорченѣм оскорбљене и опечалѣне душе мое, ни ово ти затаити не смѣм, да при најбольой вољи мојој, не желећи закопати онај од Бога даровани ми талант, мимо других школских предмета, желио сам развити способност нѣгову и при точном изученю весьма омиљене ми науке Християнске, па у којој сам ипак мали успѣх учинио. Али увѣрен буди добри Наставниче! да ово нити моме собственем, нити пак учителя моих небреженю, приписати се може. Помислићеш дакле Отмѣнопочитаеми честни Старче! кад е тако; онда гди се оскудици той у траг ући, и како јој се помоћи може?

У кратко одговарам:

„У темелю не савршенства самога предмета, кои се врло на кратко предае.“

Наука ова, која е од великог религиозног замашая, код нас образованю својем сходно развиена нје, но чрез летаргию писатию имајућих чланова занемарена, битност е своју скоро преживила, а о нѣном усавршенствованю на жалост, нитко јошт ни поима нема!

Просто да кажем: катихисис онај, кои сам у Гимназији и у Лицеима слушао, на врло низком богословских наука степену стѣнѣ. Вишим богословским редом систематично штогод написано, у нѣму се наћи не може; по томе се и могућства лишава, довольно моћи млеко Християнства напаяти, а по томе нема ни потребне пиће за снагу и крѣпост, с којом би срдце оснажила и развеселила, и памет са нечим новим и вишим занимајући, бистрила, чистила и на памтенѣ принуђавала.

Нестидим се дакле казати, да сам у овој святой науки по већој части самим погрѣвцима залаган, кое си ти драги Оче!

први стоговио, и души мојој, да их у унутрашњости својој свари, негда ми јошт предао.

Ако правог узрока овде погодио нисам, због кога омиљна ми наука Христјанска напред некорача: ти разрѣши чвор овај гордињ; задовољи любопитство моје, и обнажи кривца „светотатства“ овог, због кога се света ова наука, јошт лишава благодати своје!

Да неби спокојство твоје са дугим писмом моим узнемирио, и трпљивост твоју повредио, праштам се с тобом добри Оче! и молим, да ми за сваку овде у писму излишњу рѣч и смисао, твоје отеческо увѣренје, у критичном виду изјасниш. Па неоставиме дуго овдје у неизвѣстности, на премили ми Твој одговор чекати.

У Пожуну на Ђурђевдан 1866.

Твој Почитатељ Драгутин с. р.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

Од стране управљетства кр. јавног учительскоприправничког завода у Сомбору, овим се позивају ученици, кои се за учительско звање приправљати намеравају, да на обично време 1. Октобра о. г. по нашем овамо дођи и за приправнике првога течаја уписати се имају.

Сваки, кои у завод овај ступити жели, мора собом донети ове сведоче:

1. Крштено писмо, за доказ да е шестнајсту годину живота навршио.
2. Лекарску сведочбу о стану здравља, особито о здрављу грудних органа и о правилном саставу телесном. По смислу висше наредбе само ће се оне лекарске сведоче уважити, ков су од жупаниских или од варошких главних лекара издане.
3. Сведочанство о томе, да е трећи реални или четврти гимнасијални разред с добрим успехом свршио.
4. Сведочанство политичне власти о добром моралном и политичном владану.

Пошто се ученици са овде назначеним сведочебама код управљетства овог пријаве, имаю они, по смислу нормативне уредбе в. кр. наместничког савета угарског, пред наставничким збором предиспит положити из катихизиса малог и средињг, из главних библичних повести старог и новог завета, из србског и славенског правилног читанја, из рачуна устменог и писменог са целим броевима и разбитцима, и из црквеног појња што се у србским основним школама учи. Притом ће се још испитати њихово знањ у срб. визгословљу, у общем земљопису и у основној геометрији. — Само они ученици, кои испит овај с добрим успехом положи, могу у завод примљени бити.

Стан се има са знањем и одобренјем управљетства узимати.

У Сомбору, 20 Јул. 1866.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.